

Els primers deu anys de

Els escriptors, quan moren, baixen automàticament al purgatori i la seva carrera literària inicia una nova etapa. Sense la presència de l'escriptor, la societat cultural —crítics, mitjans de comunicació i públic— s'oblida moltes vegades de l'autor i de la seva obra. Llavors, l'escriptor baixa a l'infern. Aquest fet es va esdevenir, per esmentar un escriptor estimat per Josep Pla a la seva joventut, amb Anatole France, tot un premi Nobel. En altres ocasions, Marcel Proust, per exemple, l'obra és tan sòlida i excepcional que l'escriptor passa immediatament del purgatori al cel. En el cas de Josep Pla, mort ara fa deu anys, el balanç és clarament satisfactori i positiu. La seva desaparició no ha perjudicat la recepció de la seva obra. L'escriptor s'ha mantingut en el primer pla de l'actualitat literària. Difícilment trobaríem un autor català viu que durant aquests deu anys hagi fet gastar tanta tinta com l'autor de *Notes disperses*.

El primer factor que ha contribuït a mantenir ben viva la popularitat de Josep Pla ha estat la publicació de nous volums de l'*Obra completa*. El darrer publicat en vida de l'autor era els *Escrits empordanesos*. Feia el número 38 i havia aparegut el mes de novembre de 1980. Després de la seva mort han aparegut sis volums més, als quals cal afegir la *Imatge Josep Pla*, obra preparada per l'editor, Josep Vergés, i els *índexs a l'Obra Completa*, a cura de Cristina Badosa, volums números 45 i 46, respectivament.

Lluís Bonada

Les «Notes per a un diari»

El primer volum publicat després de la seva mort és *El viatge s'acaba* i havia estat aparentment preparat per l'escriptor. La primera part del volum aplega les cròniques,

Enric Marquès:
Josep Pla

ques, en versió catalana, de quatre viatges, publicades en castellà a la revista «Destino». El corrector Bartomeu Bardagi es va encarregar de traduir-les, de forma anònima. Pla acceptava, en determinades ocasions, que un traductor professional fes de negre i s'encarregués de traslladar els originals castellans al català «definitiu». Això també ho va fer amb les guies de Catalunya, la Costa Brava i les Illes. La segona part del volum va ser tota una novetat. Era un dietari íntim, sense pretensions literàries, que Pla no havia pensat a publicar mai i que l'editor va titular *Notes per a un diari*. El dietari abastava des de gener de 1967 fins a octubre de 1968. Pla prologava la peça amb *Unes paraules*, datades al Mas Pla la tardor de 1968. L'original va ser trobat per l'editor al Mas Pla. Estava escrit en un volum sense imprimir de la seva obra completa, un llibre en blanc, que els editors fan quan volen posar a prova el disseny del llibre. Quan el dietari era a la impremta, va aparèixer al mas un bloc d'espiral, de mida petita, en el qual Pla continuava el dietari uns dies més i l'editor va ser a temps d'afegir-lo. Gràcies a aquest fet, vaig poder demostrar al seu dia que els pròleg, *Unes paraules*, no el podia haver escrit Pla, doncs s'hi afirma això: «Quan vaig arribar a la darrera pàgina del llibre en blanc ja havia fet els setanta-un anys i vaig creure que era prudent deixar-ho córrer». El dietari va produir un cert impacte. Determinats crítics van quedar sorpresos de la gran quantitat de llibres que Pla llegia al llarg de la setmana. S'havien cregut el tòpic del Pla pagès.

La posteritat de Josep Pla

Tres volums d'hemeroteca

A continuació, l'editor va publicar tres volums d'hemeroteca, els números 40, 41 i 42, i un quart, el 43, que era un calaix de sastre, de forma espaiada, entre l'abril de 1982 i el novembre de 1983. Els tres primers recollien els articles de Pla a «La Veu de Catalunya», formats, majoritàriament, per les cròniques fetes des de Madrid, una gran part de les quals eren cròniques parlamentàries. L'editor volia publicar tots, o gairebé tots, els articles de Pla a «La Veu» d'aquesta època —no oblidem que Pla ja hi havia col·laborat en tres ocasions puntuals, anteriorment— però va retardar l'entrada de l'escriptor al diari de la Lliga de vuit mesos i, per tant, el primer dels tres volums, *Polèmica, Cròniques parlamentàries (1929-1932)*, estava orfe dels articles de Pla publicats entre el dia 14 de novembre de 1928, dia que publica el primer, fins al mes de juliol de 1929, que és quan, segons l'editor, Pla havia entrat al diari.

Entre els articles publicats en aquests mesos hi havia la interessantíssima sèrie *Confessions literàries*, formada per tres articles, una sèrie que al seu dia va tenir molta repercussió. Pla es defensava de l'acusació d'autor «descordat». En una cultura, com la catalana, tan orfe de tractats, manuals, estudis i articles d'estilística, els textos de Pla adquireixen un relleu extraordinari. Així ho va entendre Jaume Vallcorba Plana quan li vaig proposar de publicar-los a la seva revista «Quaderns Crema», revista que ja havia demostrat una gran estima

per l'escriptor en dedicar-li l'històric monogràfic *Pla i català*, en vida de l'autor. La sèrie *Confessions literàries* va aparèixer al número 7 de la revista, març de 1983, i crec que aquell 1983 va tenir els mateixos efectes positius que va aconseguir el maig de 1929, quan van ser publicats a «La Veu»: demostrar a la crítica i als lectors que darrera d'aquell escriptor aparentment descordat que sovint es fa el desmenjat, hi ha un professional terriblement preocupat pel seu ofici.

L'editor de Pla va reconèixer el seu error i va recuperar els articles en el volum miscel·lani *Caps-i-puntes*, calaix de sastre aparegut el novembre de 1983. Era el número 43 de l'*Obra Completa*. *Caps-i-puntes* recull també articles de «La Publicidad», traduïts anònimament, «La Publicitat», i «Revista de Catalunya», així com textos, inèdits i publicats, sobre Poblet, Catalunya, Venècia, Sebastià Puig, l'Hermós, Francesc Moragas i Barret i la Garrotxa, entre altres.

El número 44 recollia els *Darrers escrits* fetes per l'autor, la majoria d'ells, de caràcter memorialístic. Va ser publicat el febrer de 1984.

Llibres inèdits i reedicions

Al marge de l'*Obra Completa*, Destino ha editat alguns llibres inèdits, com les *Notes per a un diari, 1965* i *Notes per a un diari, 1966*, llibres publicats a la col·lecció *El Dofi* l'any 1986. Són nous fragments del seu dietari íntim, que l'editor va trobar quan ja havia

Albert Roca:
Josep Pla i en Salvi

inclòs la part corresponent a 1967 i 1968, a l'*Obra Completa*. Un segon text inèdit també va tenir una gran repercussió. Eres les cartes d'amor a l'estiuejant suïssa Lillian Hirsch escrites per Pla els anys trenta. L'any 1985, Josep Vergés va convertir les cartes en el llibre *Un amor de Josep Pla al Canadell*.

Tots aquells llibres nous van ser objecte de gran nombre d'informacions, estudis i crítiques a la premsa escrita.

La reedició constant dels seus llibres, o l'edició, en forma de llibre, d'obres que havien aparegut per primer cop a l'*Obra Completa*, han convertit Pla en un autor habitual de totes les llibreries. Després de la seva mort, han estat publicats a *El Dofí* de Destino, aquests títols: *Santiago Rusiñol i el seu temps*, *Altres històries de mar*,

L'herència, un dels que mai s'havia publicat com a llibre autònom, *El meu poble*, *El quadern gris I*, *El quadern gris II*, *Cartes d'Itàlia*, *Notes sobre París*, *Joan Maragall*, *Narracions 1*, *Cadaqués*, *Narracions 2*, *De l'any nou a l'estiu*, *De l'estiu a fi d'any*, *Vida de Manolo*, *de l'Empordanet a Andorra*, *i Nocturn de primavera*, aquest darrer el mes de novembre de 1989. A continuació, Destino va decidir publicar els llibres de Pla a la nova col·lecció *L'Àncora*. Fins ara, s'hi han publicat dos títols, *Viatge a Rússia* i *De l'Empordanet a Per-*

pinjà. A *Imatge de Catalunya*, de la mateixa editorial, apareixia, al final de 1981, *El que hem menjat*.

L'any 1984, Destino i Edicions 62 creaven la col·lecció de butxaca *Llibres a mà*. Aquí s'han publicat *Uns homenots: Prat de la Riba*, *Pompeu Fabra*, *Joaquim Ruyra*, *Ramon Turró*; *El quadern gris (Una tria)*; *Alguns grans cuiners de l'Empordà*; *Navegació d'estiu*; *Barcelona, una discussió entranyable*; *Illes mediterrànies 1*; *Illes mediterrànies 2*; *Illes mediterrànies 3*; *El campanaret*; *Homenots 2*; *Antoni Gaudí*, *Isidre Nonell*, *Eugeni d'Ors*, *Bofill i Mates*; *Pla, de viatge*; *Històries de cada dia* i *Contraban*.

Fora de Destino, han estat publicats *El geni del país i altres proses* (Edicions 62, 1981); *El carrer estret* (Edicions 62/Orbis, 1984 i Cercle de Lectors, 1989) i *Weekend (d'estiu)* a Nova York, (Edicions 62/Orbis, 1985).

Traduccions al castellà

Les traduccions al castellà, en especial, aquests sis últims anys, s'han incrementat notablement. L'any 1986, Alianza Editorial de Madrid publicava, a la seva col·lecció de butxaca, *Madrid-El advenimiento de la República i Madrid, 1921. Un dietari*. Aquest mateix any, apareixia, a la *Biblioteca de Cultura Catalana* d'Alianza Editorial/Enciclopèdia Catalana *Dalí*, *Gaudí*, *Nonell. Tres artistes catalanes*. El 1987, després de la publicació de *Cinco historias del mar*, Destino iniciava un Pla sistemàtic de traducció al castellà, projecte que s'ha convertit en la

sèrie *Biblioteca Josep Pla*, formada, fins ara, per set llibres; *Cartas de lejos*, *Santiago Rusiñol y su época*, *Grandes tipos*, *Vida de Manolo*, *Notas sobre París*, *El payés y su mundo* i *La calle Estrecha*.

Amb l'objectiu de divulgar la col·lecció *Biblioteca Josep Pla*, el mes de maig de 1988, Destino va organitzar, al Cercle de Belles Arts de Madrid, un cicle de conferències i taules rodones sobre la vida i l'obra de Josep Pla.

Homenatges i actes públics

Durant aquests deu anys no han faltat els actes públics d'homenatge a l'escriptor i de divulgació de la seva obra. A Cadaqués, la tercera trobada internacional d'artistes celebrada el setembre de 1986 es va dedicar a Josep Pla. Manuel Ibáñez Escofet, Josep Vergés, Josep Vicenç Foix, Modest Prats, Salvador Oliva, Ramon Sala Canadell i Joanot Marés van participar en una taula rodona dedicada a l'escriptor. A Salt, es va celebrar una sessió sota el títol *Josep Pla a debat*, l'abril de 1984. En aquesta mateixa població, la Diputació de Girona va organitzar, l'abril de 1987, l'exposició *Josep Pla en el record*, muntada a la casa de cultura Les Bernardes. L'any passat, l'Ateneu Barcelonès va organitzar un cicle de tres taules rodones, completat amb una exposi-

ció. I l'any passat, el col·legi de Periodistes de Catalunya va acordar dedicar-li una exposició itinerant que s'inaugurarà el dia 19 d'abril a Palafrugell, amb la col·laboració dels Ajuntaments de Palafrugell i Girona, la Diputació de Girona i la Institució de les Lletres Catalanes.

El dia 28 d'abril de 1988 es va constituir a Girona l'Associació d'Amics de Josep Pla, creada amb la finalitat de promoure el coneixement de l'obra i la personalitat de l'escriptor de Palafrugell, a partir de l'organització d'una sèrie d'activitats culturals. El primer acte organitzat per l'associació es va celebrar immediatament després de la seva constitució. Va ser una conferència sobre Pla a càrrec de Maria Àngels Anglada. L'escriptora és autora d'un poema sobre l'autor de *Cadaqués*. Fins ara, les conferències organitzades per l'associació, que presideix Xavier Fàbrega, sempre a les comarques de l'Empordà, la Garrotxa, l'Estany i el Gironès, s'han traduït en dos llibres, *Sis visions sobre Josep Pla* (1989) i *Josep Pla i els pagesos* (1990). Un dels projectes més ambiciosos de l'associació era crear un centre de documentació que aplegui tots els llibres de l'escriptor i també tot el que es pugui recollir pel que fa a articles que ell va escriure o textos d'altres persones sobre ell i la seva obra.

L'activitat més important que la Fundació Josep Pla de Palafrugell ha capitalitzat, aquests deu anys, ha estat la instal·lació, l'abril de 1984, del monument a Pla fet per Manuel Cusachs, a Palafrugell.

Josep Pla

L'Ajuntament de Palafrugell, per la seva banda, va instal·lar una placa en la casa natal de Pla, l'any 1990, i a l'any 1884 va publicar una *Recordança*, i va ajudar a finançar El Monument.

Bibliografia sobre Pla

A més dels llibres ja esmentats de l'Associació d'Amics de Josep Pla, n'han aparegut alguns més, tant de caràcter divulgatiu com d'investigació i anàlisi. L'abril de 1982, Josep Valls i Grau publicava *Josep Pla, inèdit*, (Punt Diari-Kapel, Barcelona) recull de converses que havia estat publicat per capítols al «Punt Diari» de Girona amb el títol *Allò que Josep Pla no va escriure*. Arran de l'èxit del llibre, Valls va publicar més converses inèdites, *Josep Pla; converses a l'Empordà* (Blume, Barcelona, desembre de 1986). L'any 1983, Joaquim Marco aplegava els seus escrits sobre Pla dins del llibre *El modernisme literari i altres assaigs* (Edhasa, Barcelona), llibre reeditat el març de 1989 (Plaza & Janés, Esplugues de Llobregat). L'any 1985, Ignasi Buqueras publicava una biografia, en castellà, *Josep Pla. El «seny» irònic* (Silex, Madrid), prologada per Pedro Lain Entralgo. El llibre va ser presentat per Josep Tarradellas a Barcelona, en un acte celebrat a l'hotel Princesa Sofia. Tarradellas va declarar, en aquest acte, que Pla havia estat un dels homes que més l'havien influït a la seva vida. Nosaltres, el juliol de 1985, publicàvem l'estudi «El quadern gris», de Josep Pla (Empúries, Barcelona), llibre ree-

ditat a l'any següent. El setembre de 1986, Josep maria Casasús publicava *Lliçons de periodisme en Josep Pla* (Destino, Barcelona), obra basada en la seva tesi de doctor en Ciències de la Informació. El setembre de 1987 apareixia el volum 10 de la *Història de la literatura catalana* d'Ariel dirigit per Joaquim Molas, volum que inclou un capítol de seixanta pàgines sobre

Joan Martí:
En Pla.

Pla, redactat per Marina Gustà, professora de la Universitat de Barcelona. I Xavier Febrés, treia, per Sant Jordi passat, *Josep Pla: biografia de l'homenot* (Plaza & Janés), llibre reeditat el maig següent. Finalment, cal esmentar l'opuscle il·lustrat per a infants *Petita història de Josep Pla*, (Editorial Mediterrània, Barcelona, 1989), escrita per Maria Isabel Casal, Xavier Fàbrega i Lluc Riera i dibuixada per Pilarín Bayés. Els diaris, al principi d'any, han anunciat la publicació, per aquest Sant Jordi, de quatre llibres més sobre Pla, un de Xavier Febrés a Plaza Janés; un segon de col·lectiu, a Edicions Baix Empordà de Palafrugell; un tercer, a Editorial Teide, de Barcelona, que serà un estudi sobre la seva obra i un quart, biogràfic, a Editorial Empúries.

Una bibliografia formada per llibres en els quals es fa alguna referència a Pla, deixant a part els manuals de literatura, seria molt extensa per fer-la aquí. Com a exemple, n'esmentarem uns quants. *Introducció a la mètrica*, de Salvador Oliva (Quaderns Crema, Barcelona, 1988); *Ja sóc aquí, (Record d'un retorn)*, de Josep Tarradellas (Planeta, Barcelona, 1989), llibre que reproduïx una carta de Josep Pla; *Mala memòria*, de Maria Aurèlia Capmany (Planeta, 1987); *Palafrugell*, de Xavier Febrés (Quaderns de la Revista de Girona núm. 25, Diputació de Girona/Caixa de Girona, 1989); *Els escenaris de la memòria*, de Josep M. Castellet; (Edicions 62, Barcelona, 1988); *La memòria és un gran cementiri*, de Manuel Ibàñez Escofet (Ed. 62,

1990); Famosos i oblidats, de Jaume Pla (La Campana, Barcelona, 1989); *La màgia del Baix Empordà*, de Montserrat Vayreda i Trullol (Carles Vallès, Figueres, 1990); *John Langdon Davies (1897-1971) una biografia anglocatalana*, de Miquel Berga (Pòrtic, Barcelona, 1991), i *Les tres vides de «Destino»*, de Carles Geli i J.M. Huertas (Diputació de Barcelona/Col·legi de Periodistes, Barcelona, 1990).

Del nostre record, dos números monogràfics han enriquit considerablement la bibliografia d'escrius sobre Pla, l'especial *Homenatge a Josep Pla* de la «Revista de Girona» (núm. 98, primer trimestre 1982) i el de la revista «Faig», de Manresa (núm. 26, abril de 1986). Pel que fa a les pàgines especials, amb portada inclosa, crec que caldria fer esment de «Presència» (*Pla ja és història*, núm. 548, maig 1981, Girona); «L'Avenç» d'abril de 1987, *Josep Pla, l'amarga memòria; l'Especial Josep Pla d'«El Urogallo»* (núm. 25, mayo 1988, Madrid), i el suplement *La festa de Josep Pla d'«El País»* (27 d'abril de 1984, Madrid-Barcelona). Finalment, recordar la presència de Pla —les cartes a Riba— en el número de «Reduccions» dedicat a Carles Riba (setembre-novembre de 1984, números 23/24, Vic). Sense necessitat de dossier, Pla ha estat tema de portada en moltes publicacions, des de la revista «Recull» (núm. 1.571, 4 de febrer de 1989, Blanes), fins a «Escola catalana» (núm. 254, gener 1989, Barcelona). Molts diaris s'han ocupat de Pla amb més freqüència, aquests

deu anys. En especial, «El Punt», «Diari de Girona», «Avui», «Diari de Barcelona», «La Vanguardia» i «El País», i, de revistes, «Presència» i «El Temps» de València. La premsa comarcal també acostuma a publicar, de tant en tant, crítiques, articles i notícies referents a Pla i a la seva obra. Nosaltres n'hem llegit a «Regió 7» de Manresa i «El 9 Nou» de Vic.

Josep Pla

Un balanç favorable

Josep Maria Flotats ha contribuït, amb l'espectacle teatral basat en textos de Pla, amb el qual ha inaugurat aquesta temporada al Poliorama de Barcelona, a prestigiar i divulgar —encara més— l'escriptor.

Finalment, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes també ha estat un element que ha jugat a favor de Pla. La negativa del jurat a concedir-li el premi ha resultat, segons s'ha pogut comprovar aquests anys, molt positiva per mantenir ben viva la flama del seu record. Els mitjans de comunicació, i molts catalans —i castellans— pensen en Pla cada any, amb motiu de la concessió del premi. El «Diari de Barcelona» del dia 5 de maig de 1987 il·lustrava la notícia de portada de la concessió del premi al lingüista Enric Valor amb una il·lustració de Pla que portava aquesta llegenda: *L'ombra de Pla sobre el guardó*.

Els deu primers anys de la posteritat de Josep Pla es tanquen amb un balanç ben favorable, excepcionalment favorable. Per als deu anys següents, la notícia podrà ser la traducció de diferents obres de Pla a l'estranger. Pel que fa a la popularitat de Pla, a casa seva, no creiem que es produeixi cap notícia, Pla seguirà tenint la popularitat d'un clàssic valorat per la crítica i estimat pels lectors. Mai no acabarem de llegir i estudiar Pla.

Lluís Bonada és periodista.